

**НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ імені М. П.
ДРАГОМАНОВА ФАКУЛЬТЕТ ПЕДАГОГІКИ І ПСИХОЛОГІЇ
КАФЕДРА ОБРАЗОТВОРЧОГО МИСТЕЦТВА**

Пояснювальна записка

до дипломного проекту

бакалавра

на тему

**ПАННО «ФЛОРА» ТА МЕТОДИКА НАВЧАННЯ УЧНІВ ЗАКЛАДІВ
ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ ЗОБРАЖЕННЮ ФІГУРИ ЛЮДИНИ**

*Текст містить результати власних досліджень. Використання ідей, результатів і
текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело*



Виконала: Сутченко Діана Сергіївна студентка
4 курсу, групи 40 ом напрямку
підготовки (спеціальності)
023 Образотворче мистецтво,
декоративне мистецтво, реставрація

Керівник: Шалварова К.С., старший викладач
кафедри образотворчого мистецтва
НПУ імені М.П. Драгоманова

Рецензент: Соломко І.П., викладач кафедри
образотворчого мистецтва НПУ
імені М.П. Драгоманова



КИЇВ 2020

**НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені М. П. ДРАГОМАНОВА**

Факультет педагогіки і психології Кафедра

образотворчого мистецтва Освітньо-


кваліфікаційний рівень бакалавр Напрямок

підготовки 02 Культура і мистецтво

**Спеціальність 023 Образотворче мистецтво, декоративне мистецтво,
реставрація**

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри


професор Шевнюк О.Л.

“ ___ ” **29 жовтня** 20**20** року

ЗАВДАННЯ

НА ДИПЛОМНИЙ ПРОЕКТ СТУДЕНТУ

Сутченко Діани Сергіївни

(прізвище, ім'я, по батькові)

1. Тема роботи (проекту Панно «Флора» та методика навчання учнів
закладів загальної середньої освіти зображенню фігури людини.

Керівник роботи проекту) Шалварова К.С. ст. викладач кафедри
образотворчого мистецтва НПУ імені М.П. Драгоманова

(прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання)

затверджені наказом від “ 29 ” жовтня 2019 року № 2

2. Строк подання студентом роботи (проекту) **30 квітня 2020 року**

3. Вихідні дані до роботи (проекту) _____

4. Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно
розробити)

- проаналізувати історичні та методичні аспекти зображення людини у
творах мистецтва та навчання цьому учнів;



- здійснити аналіз образотворчих аналогів і прототипів авторської
композиції;

- розробити систему завдань ефективного навчання зображення людини
учнями ЗЗСО;

- виконати авторську композицію «Флора».

5. Перелік графічного матеріалу (з точним зазначенням обов'язкових креслень)
Підрамник, нитки різної фактури і кольору


. Консультанти розділів роботи (проекту)

| Розділ | Прізвище, ініціали та посада консультанта | Підпис, дата | |
|--------|--|---|---|
| | | завдання видав | завдання прийняв |
| 1 | Шалварова К.С. старший викладач кафедри ОМ НПУ імені М.П. Драгоманова |  |  |
| 2 | Шалварова К.С. старший викладач кафедри ОМ НПУ імені М.П. Драгоманова |  |  |

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

| № з/п | Назва етапів дипломної роботи (проекту) | Строк виконання етапів роботи (проекту) | Примітка |
|-------|--|---|----------|
| 1. | Затвердження теми дипломного проекту | жовтень | ВИКОН. |
| 2. | Збір теоретичного, практичного та творчого матеріалу до дипломного проекту | листопад | ВИКОН. |
| 3. | Затвердження ескізів дипломного проекту | березень | ВИКОН. |
| 4. | Творча робота над дипломним проектом | березень | ВИКОН. |
| 5. | Формулювання висновків дипломного проекту | квітень | ВИКОН. |
| 6. | Попередній захист проекту | травень | ВИКОН. |

7. Дата видачі завдання **2 вересня 2019**__ р.

Студент  _____ Сутченко Д.С. _____
(підпис) (прізвище та ініціали)

Керівник роботи (проекту)

 _____
Шалварова К.С.,
(підпис)(прізвище та ініціали, науковий ступінь, вчене звання)

Примітки:

1. Форму призначено для видачі завдання студенту на виконання дипломної роботи (проекту) і контролю за ходом роботи з боку кафедри і директора інституту (декана факультету).
2. Розробляється керівником дипломної роботи (проекту). Видається кафедрою.
3. Формат бланка А4 (210 297 мм), 2 сторінки

НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

імені М. П. ДРАГОМАНОВА

ПОДАННЯ

ГОЛОВІ ДЕРЖАВНОЇ ЕКЗАМЕНАЦІЙНОЇ КОМІСІЇ
ЩОДО ЗАХИСТУ ДИПЛОМНОГО ПРОЕКТУ

Направляється студент _____ Сутченко Д.С.
(прізвище та ініціали)

до захисту дипломної роботи (проекту)
за напрямом підготовки **02 Культура і мистецтво**
спеціальністю **023 Образотворче мистецтво, декоративне мистецтво,
реставрація**

на тему: Панно «флора» та методика навчання учнів закладів загальної
середньої освіти зображенню фігури людини.
(назва теми)

Дипломний проект і рецензія додаються.

Декан Факультету



проф.Олефіренко Т.О.

(підпис)

Довідка про успішність

Сутченко Д. С.

(прізвище та ініціали студента)

за період навчання на факультеті педагогіки та психології з 20 ____ року до
20 ____ року повністю виконав навчальний план за напрямом підготовки,
спеціальністю з таким розподілом оцінок за:
національною шкалою: відмінно 11,9%, добре 76,2%, задовільно 11,9%;
шкалою ECTS: A 11,9%; B 21,4%; C 54,8%; D 4,8%; E 7,1%.

Секретар факультету

Адамченко А.О.
(підпис) (прізвище та ініціали)

Висновок керівника дипломної роботи (проекту)

Студент (ка) Сутченко Діана Сергіївна досить відповідально поставилася до роботи над теоретичною та практичною частинами кваліфікаційної роботи. Уважно вивчала літературні та он-лайн джерела з теми, постійно консультувалась з керівником, дослухалась до зауважень та виправляла помилки.

Керівник роботи (проекту) _____



(підпис)

“20” травня 2020 року

Висновок кафедри про дипломну роботу (проект)

Дипломний проект розглянуто.

Студент _____ Сутченко Д. С..

(прізвище та ініціали)

допускається до захисту даного проекту в Державній екзаменаційній комісії.

Завідувач кафедри

образотворчого мистецтва _____ професор О.Л.Шевнюк



Примітки:

1.Зазначаються дані щодо навчальних досягнень студента за період навчання у вищому навчальному закладі, висновок керівника дипломної роботи (проекту) та висновок кафедри про дипломну роботу (проект).

1. Формат бланка А5 (148 u 210 мм), 2 сторінки.

ВІДГУК НА ДИПЛОМНУ РОБОТУ

Сутченко Діани Сергіївни

(Прізвище, ім'я, по-батькові)

Зі спеціальності 023 Образотворче мистецтво, декоративне мистецтво, реставрація

ОКР бакалавр

Тема дипломної роботи Панно «Флора» та методика навчання учнів закладів загальної середньої освіти зображенню фігури людини Матеріали підрамник, нитки

1. Актуальність теми

Тема зображення тіла людини є досить складною для учнів, тому задача вчителя ставити перед учнями завдання відповідно їх вікових можливостей і обирати такі прийоми і методи роботи, які, разом з виконанням навчально-виховних вимог програми, дозволять учням отримати емоційне задоволення від процесу художньої творчості та від її результату

2. Позитивні якості роботи

У теоретичній частині роботи студентка проаналізувала історичні та методичні аспекти зображення людини у творах мистецтва та навчання цьому учнів, розробила систему завдань ефективного навчання зображення людини учнями закладів загальної середньої освіти. Практична робота виконана якісно, образ Флори передано через колір, пластику, стилізоване і символічне зображення рослинних мотивів, яскраве багатоколірне вирішення підсилює враження від образу.

3. Практична цінність висновків і рекомендацій полягає в розробці рекомендацій щодо впровадження в практику навчальних закладів методики навчання зображення фігури людини, яка може бути використана з метою вдосконалення процесу навчання дітей в загальноосвітніх навчальних закладах

4. Наявність недоліків В методичній частині роботи можна було б ширше розкрити зміст завдань для учнів старшого віку.

5. Загальна оцінка роботи Робота заслуговує на позитивну оцінку

Науковий керівник старший викладач кафедри образотворчого мистецтва НПУ

імені М.П. Драгоманова



Шалварова К.С

(прізвище, ініціали)

« 20 » травня 2020 р.

РЕЦЕНЗІЯ НА ДИПЛОМНУ РОБОТУ

Сутченко Діани Сергіївни

(Прізвище, ім'я, по-батькові)

Зі спеціальності 023 Образотворче мистецтво, декоративне мистецтво, реставрація

ОКР _____ бакалавра

Тема дипломної роботи **Панно «флора» та методика навчання учнів закладів загальної середньої освіти зображенню фігури людини.**

1. Висновок про ступінь відповідності виконаної роботи дипломній кваліфікації і профільюючій спеціальності В дипломній роботі розкрито мету, теоретично досліджено, обґрунтовано, розроблено і експериментально перевірено методику навчання основам зображення людини у творах мистецтва та навчання цьому учнів; здійснено аналіз образотворчих аналогів і прототипів авторської композиції; розроблено систему завдань ефективного навчання зображення людини учнями закладів загальної середньої освіти.

2. Перелік позитивних якостей роботи (з виділенням елементів творчості) Проаналізовані і конкретизовані методи навчання зображення людини учнями загальноосвітніх шкіл, а саме: ілюстративний метод, репродуктивний метод, метод спостереження. Зазначені методи допомагають розвинути в школярах художнє бачення, творче мислення і усвідомлення ролі даної теми, дають змогу підвищити ефективність навчання, викликати в учнів зацікавлення творчістю. Практична частина проекту виконана контурною і штриховою технікою. В поєднанні з різнофактурними нитками, різний напрям стібків посилив об'ємність гобелену.

3. Перелік основних недоліків роботи До недоліків творчої частини дипломної роботи можна віднести певні технологічні похибки, такі як неоднаковий розмір петель, що створює прогалини у щільності зображення. А також, Флора була богинею квітів, розквіту, весни і польових плодів, що зовсім не відображено у композиції. В античному мистецтві Флора зображувалася дівчиною або молодою жінкою, увінчаною квітами, тому варто було б більш символічно окреслити свій задум.

4. Загальна оцінка роботи Заслуговує на позитивну оцінку

5. Висновок про можливість присвоєння випускнику кваліфікації присвоїти випускнику кваліфікацію бакалавра

Рецензент


(підпис)

_____ Соломко І.П. _____

(прізвище, ініціали)

Викладач кафедри образотворчого мистецтва факультету педагогіки і психології

(вказати вчений ступінь, наукове звання, посада та місце роботи)

« 18 » травня 2020р.

Довідка

про результати антиплагіатної перевірки бакалаврської роботи

Комісією з академічної етики кафедри образотворчого мистецтва Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова здійснено перевірку бакалаврської роботи на тему:

Панно «Флора» та методика навчання учнів закладів загальної середньої освіти зображенню фігури людини

Тема бакалаврської роботи затверджена на засіданні Вченої ради факультету педагогіки і психології, протокол №2 від 29 жовтня 2019р.

студентки (та) 4 курсу спеціальності 023 Образотворче мистецтво, декоративне мистецтво, реставрація щодо дотримання норм академічної етики.

ПП студента _____ Сутченко Д.

За результатами аналізу роботи та аналізу звіту подібності, який було згенеровано системою виявлення збігів/ідентичності/схожості компанії UNICHECK, комісія дійшла до наступного висновку (*вибрати один з варіантів*):

1) Комісією *не виявлено* академічного плагіату. Дана бакалаврська робота може бути допущена до захисту на засіданні Екзаменаційної Комісії.

2) Комісією частково виявлений (0,8%) академічний плагіат, а саме порушення процедури цитування наукових джерел. Дана бакалаврська робота може бути допущена до захисту на засіданні Екзаменаційної Комісії.

3) Комісією виявлено академічний плагіат (обґрунтування факту академічного плагіату додається). Дана бакалаврська робота не може бути допущена до захисту на засіданні Екзаменаційної Комісії.

4) Інше

Голова комісії

Секретар комісії



ШевнюкО.Л.
(прізвище, ініціали)
Сова О.С.
(прізвище, ініціали)

Дата 14 травня 2020 р.



Matches

Веб джерела 44

| | | |
|----|---|-------|
| 1 | knowledge.allbest.ru https://knowledge.allbest.ru/pedagogics/3c0a65625a2ac78b4d43b88421216c36_0.html | 0.28% |
| 2 | knowledge.allbest.ru https://knowledge.allbest.ru/pedagogics/3c0a65635a3bc78a4c53a89521316d36.html | 0.28% |
| 3 | knowledge.allbest.ru https://knowledge.allbest.ru/pedagogics/3c0a65635a3bc78a4c53a89521316d36.html | 0.28% |
| 4 | shron1.chtyvo.org.ua http://shron1.chtyvo.org.ua/Bryska_Oryslava/Mykola_Zerov_lak_krytyk_ta_toretyk_perekladu.pdf | 0.25% |
| 5 | uni-sport.edu.ua https://uni-sport.edu.ua/sites/default/files/vseDocument/dise_kun_syanin.pdf | 0.25% |
| 6 | vpu.edu.ua https://vpu.edu.ua/science/ds/des_21_3.pdf | 0.25% |
| 7 | nauka.niu.edu.ua http://nauka.niu.edu.ua/download/dise/Choma/d_Choma.pdf | 0.25% |
| 8 | ispukr.org.ua http://ispukr.org.ua/articles/19/19122414_d.pdf | 0.25% |
| 9 | ispukr.org.ua http://ispukr.org.ua/articles/18/18121102_d.pdf | 0.25% |
| 10 | www.kapu.edu http://www.kapu.edu/FileDownload.ashx?%D0%91%D0%BE%D0%86%D0%BA%D0%BE_%20ds.pdf?id=993d9581-4b33-42... | 0.25% |

ЗМІСТ

| | |
|---|----|
| ВСТУП..... | 14 |
| РОЗДІЛ 1. ЗОБРАЖЕННЯ ЛЮДИНИ В МИСТЕЦТВІ, В ПРАКТИЧНІЙ І ТВОРЧІЙ РОБОТІ ВЧИТЕЛЯ ЗАКЛАДІВ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ..... | 17 |
| 1.1 Зміна канонів зображення фігури людини протягом різних історичних періодів..... | 17 |
| 1.2. Аналіз образотворчих аналогів творчої роботи..... | 22 |
| 1.3. Творча робота над художнім образом, композиційним і колористичним вирішенням..... | 25 |
| РОЗДІЛ 2. МЕТОДИКА НАВЧАННЯ ЗОБРАЖЕННЮ ЛЮДИНИ УЧНІВ ЗАКЛАДІВ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ.. | 29 |
| 2.1. Мета і зміст навчання зображенню фігури людини на заняттях з образотворчого мистецтва..... | 29 |
| 2.2. Методи навчання зображенню фігури людини учнів в закладах загальної середньої освіти | 33 |
| ВИСНОВКИ..... | 39 |
| СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ..... | 41 |
| ДОДАТКИ..... | 44 |

ВСТУП

З давніх часів люди намагалися відобразити навколишній світ, а найцікавіший і найчастіше повторюваний предмет зображення – це людське тіло. Дивовижно, наскільки цікавим воно є, і як багато його незвичайних зображень зустрічається в історії мистецтва від первісних часів і до нашого часу. Без сумнівів, тіло людини – невичерпне джерело натхнення і постійний об'єкт інтересу в живописі, скульптурі та фотографії.

Зображенню людини в молодших класах присвячено мало часу. Це пов'язано з тим, що ця тема є досить складною для розуміння дитини. Для того щоб анатомічно правильно зобразити людину, художник повинен мати великий багаж знань та практики, оскільки і портрет і фігура людини є досить складним у зображенні і правильне його виконання вважається вершиною майстерності. Але молодшим школярам цікава ця тема, тому задача вчителя ставити перед учнями завдання відповідно їх вікових можливостей і обирати такі прийоми і методи роботи, які, разом з виконанням навчально-виховних вимог програми, дозволять учням отримати емоційне задоволення від процесу художньої творчості та від її результату.

Учні основної школи більш критично ставляться до своїх малюнків і в той же час спроможні сприймати і свідомо відтворювати пропорції, деталі, об'єм, простір, що вимагає зовсім іншого підходу до навчання зображення людини, і ставить перед вчителем образотворчого мистецтва інші завдання.

Заняття з образотворчого мистецтва з-поміж усіх найбільше потребують саме творчого підходу.

Мета дослідження – розробити та обґрунтувати методику навчання основам зображення людини в закладів загальної середньої освіти, створити панно "Флора".

Завдання дослідження:

- проаналізувати історичні та методичні аспекти зображення людини у творах мистецтва та навчання цьому учнів;

- здійснити аналіз образотворчих аналогів і прототипів авторської композиції;
- розробити систему завдань ефективного навчання зображення людини учнями закладів загальної середньої освіти;
- виконати авторську композицію «Флора».

Об'єкт дослідження – процес навчання образотворчого мистецтва учнів ЗЗСО.

Предмет дослідження – методика навчання учнів закладів загальної середньої освіти зображенню фігури людини.

Для розв'язання поставлених завдань дослідження були використані такі теоретичні та емпіричні методи:

- аналітичний – для вивчення мистецтвознавчої та педагогічної літератури з досліджуваної проблеми;
- системно-структурний – для структурування методів навчання зображення людини учнів закладів загальної середньої освіти;
- систематизація, класифікація та узагальнення – для визначення змісту навчання зображення людини учнів закладів загальної середньої освіти;
- моделювання – для проектування оптимальних методів та прийомів навчання основам зображення людини на заняттях з образотворчого мистецтва.

Наукова новизна дослідження:

- конкретизовано мету і зміст навчання зображення фігури людини на заняттях з образотворчого мистецтва;
- розроблено систему завдань ефективного навчання зображення фігури людини учнями закладів загальної середньої освіти, що дозволять полегшити вивчення даної теми на уроках образотворчого мистецтва;
- подальшого розвитку набули уявлення про вплив образотворчого мистецтва, а також конкретно досліджуваної теми на формування особистості учнів;

- конкретизовано особливості композиційного пошуку в процесі роботи над панно «Флора».

Практичне значення дослідження полягає в розробці рекомендацій щодо впровадження в практику навчальних закладів методики навчання зображення фігури людини, яка може бути використана з метою вдосконалення процесу навчання дітей в загальноосвітніх навчальних закладах, збагачення методичної складової художньо-естетичного виховання молоді.

РОЗДІЛ 1. ЗОБРАЖЕННЯ ЛЮДИНИ В МИСТЕЦТВІ, В ПРАКТИЧНІЙ І ТВОРЧІЙ РОБОТІ ВЧИТЕЛЯ ЗАКЛАДІВ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ

1.1Зміна канонів зображення фігури людини протягом різних історичних періодів

Перші зображення людини з'явилися ще в первісні часи. В наскельних малюнках художники зображували важливі для племені події: полювання, сцени ритуалів. Зображення людського тіла було примітивним і схематичним, воно не передавало пропорцій або об'єму, проте передавало рух і дію.

Згодом з'явилися статуетки, що зображували жіноче тіло. Розглядаючи їх, мимоволі звертаєш увагу, що деякі деталі тіла або навмисно відсутні, або істотно зменшені, а інші деталі гротескно перебільшені. Це наштотує на думку, що саме цінувалося в первісному суспільстві. Суворі умови життя і необхідність виживання виду підштовхували до асоціювання об'ємного жіночого тіла з ідеалом достатку і краси, який дасть можливість продовжити свій рід.

Єгипетська держава – одна із найдавніших, і ця цивілізація залишила після себе самотутнє і строго канонічне мистецтво. З'явившись більше семи тисяч років тому, воно проіснувало в незмінній формі майже п'ять тисячоліть. В суворій геометричності фігур, які завжди були однакового зросту і типу статури, ховається головна загадка – чому всі зображення такі однакові.

У давньоєгипетському суспільстві панувала сувора ієрархія, люди поклонялися богам, вірили у загробне життя і вважали фараона втіленням бога Ра на землі. Він мав бути подібним богам. Суспільство не бажало змінюватися і прагнуло залишатися таким яким воно є, тому в чіткій геометричній вивіреності фігур цього формалізованого мистецтва ховається перебільшення

прагнень суспільства. В умовах гнітючої деспотичної влади фараона в Єгипті не було причини для утворення свободи особистості.

В школах давнього Єгипту навчанню малюванню надавали дуже великого значення. Малювали не спонтанно, а по утверджених спільних канонах, котрі вимагали строгого виконання всіх правил.

У зображеннях єгиптян плечі людини розвернуті в фас, а голова та ноги в профіль. Не дивлячись на це, таке положення фігури не позбавляє її виразності, а навпаки дає можливість роздивитись з різних точок зору.

Портрети того періоду найчастіше були прив'язані до архітектури. Для всіх портретів характерне узагальнення рис обличчя – ніс, що розширюється до низу, великі губи.

Поява індивідуалізованих портретів у Єгипті була обумовлена культовими потребами. Вважалось, що необхідно «дублювати» померлого, адже якщо зображення буде схожим на нього, то душа зможе знайти дорогу назад в тіло. Проте, саму людину необхідно було зберегти цілою і максимально схожою на себе. Для цього єгиптяни вигадали свій специфічний вид муміфікації. В єгипетських портретах канони зображення людини зберігались, але на них накладались індивідуальні риси. Одними із найвизначніших тогочасних витворів мистецтва є скульптурні портрети цариці Нефертіті (рис.1.1.1).

Еталонами краси людського тіла, зразками гармонійного зображення статури здавна вважаються твори митців Давньої Греції і Риму.

Учнів давньогрецьких шкіл привчали до споглядання природи. Метою деяких спеціалізованих шкіл було навчання любові до краси та ідеалів і подальше розкриття цього у творчості.

В античні часи в мистецтві панувала ідея краси людини, і саме тоді створився гармонійний образ прекрасної, щасливої та вільної особистості.

Вперше в історії людина почала вважати себе центром світу і ставити понад усе свій розум. Саме тому, боги були створені подібні до людей і відображали людські почуття і відношення до оточуючого світу[8].

У створенні скульптур грецькі майстри використовували принцип золотого перетину. Людину зображували богоподібною, здебільшого з ідеальними пропорціями. Зображення людини в Давній Греції було узагальнене, позбавлене деталізації, особливостей зовнішності, адже головним завданням було саме ідеалізувати образ. Навіть приватним особам заборонялось замовляти реалістичні портрети, адже вважалось, що це може розвинути в людях пихатість та самозакоханість, а на той час це суперечило принципу рівності.

Тільки за часів Олександра Македонського реалістичні портрети починають затверджуватись у скульптурі. З кінця V ст. грецький портрет стає все більш індивідуалізованим. Можна прослідкувати, що це сталось саме тоді, коли люди стали прагнути до самоствердження, створення сильної особистості. Однією з основних ідей стала думка про безсилля маленької людини перед законами буття і долею. Саме тому правителі мали бути сильними, а завданням художника було прославити і підкреслити енергію, зобразити конкретну особу, здатну змести всі перешкоди на шляху до мети, не дивлячись на підкреслену егоїстичність.

В Давньому Римі людина також виглядала доволі ідеалізованою, але на відміну від Грецької культури, ніколи не була позбавлена індивідуальності. Римські скульптури, навпаки, доволі точно передавали не тільки зовнішні риси, а і характер, чудово схоплені стан і емоції. Римляни завжди зображали людину в такому вигляді, яка вона є, з усіма недоліками і без жодних ідеалізацій. Саме тому ми бачимо не ідеалізованих богоподібних юнаків, як в Греції, а людей зі зморшками, надмірною вагою та з помітними вадами зовнішності. Давньоримські портрети і досі вважаються одними із найреалістичніших.

Однією з перших технік, що дозволяла зробити ідентичне портретне зображення, було знаття масок з померлих. Оскільки, після зняття зліпку з обличчя, майстри спеціально обробляли матеріал, для надання ще більшого реалізму, це допомогло краще зрозуміти особливості миміки та мускулатури

обличчя людини. Згодом, такі знання стали корисними вже при простому позуванні.

Окрім бюстів і статуй, були поширені портрети на монетах. Чеканка була настільки майстерною та деталізованою, що по зображеннях на монетах (з підписаними іменами) дослідники пізнають скульптурні голови непізнаних діячів.

Після ейфорійного античного періоду доволі контрастним виглядає Середньовіччя. В епоху Візантійської імперії ідеал античності мав пройти складний шлях разом з формуванням нового суспільства. Під впливом розповсюдження християнства мистецтво потроху відмовляється від попереднього трактування гармонійного людського образу і досконалості. Все більше уваги звертається на духовну сутність. Обличчя, котрі дивляться на нас з візантійських ікон, експресивно напружені та зосереджені, вони віддалені від усього земного[3].

На століття творчість виявилась придушеною канонами, де образ людини виступає як певна зовнішня оболонка, що вміщає божественний дух. Аскетизм, культ страждання спочатку здаються дуже далекими від людської краси, ми бачимо що будь-яка думка про вроду тіла зникає з творчості майстрів раннього середньовіччя.

Проте, не дивлячись на суворі правила, в мистецтво все ж пробивається людяність, і виникають достатньо глибокі образи. Одні фігури середньовіччя здаються застиглими, ніби злитими з оточуючим архітектурним декором, інші ж, навпаки, пронизані неспокійними рухами і жестами, що вказує на напружений внутрішній світ. Середньовічні художники зображують людську красу далеко не так гармонійно як античні скульптори. Стегна і плечі стають завузькими, а виразні складки замінюють античну виразність оголеного тіла.

Важливим періодом стає рубіж XII—XIII століть. Культура стає світською, адже з накопиченням багатств виникає любов до розкоші, з'являються пишні двори зі своїми правилами. Суспільство змінюється, а

новий етикет і манери породжують ідеали, помітно далекі від аскетизму. Тепер ціниться гарна зовнішність, витонченість і чемність [8].

Рухаючись далі, людство починає гармонійно поєднувати основні риси античності і середньовіччя. Людина знову стає могутньою, але тепер головним стає не тільки неповторна фізична оболонка, а й духовний склад і темперамент. Художники раннього Відродження прагнули до поєднання вроди і індивідуальності. Образи несуть конкретний характер, тому реалізм стає основою мистецтва, звільненого від релігійного світогляду. Людство прагне прославляти життя, силу і гідність людини.

Художники щиро вірять в високе призначення людини і прагнуть до створення образу ідеалу, красивого і фізично, і духовно.

Так як вчення грецьких художників було замінено середньовічними канонами, митцям епохи Відродження довелося майже заново вчитись зображати людське тіло. Малювання стало наукою, що потребувало детального вивчення. Цей етап розвитку образотворчого мистецтва залишив після себе великий багаж відкриттів, а тогочасні художники і зараз дивують своїм знанням анатомії і законів перспективи.

Особливу роль і образ людини було творчо досліджено в епоху модернізму, тоді, коли художники відмовились від усіх уявлень про людину. Митці почали аналізувати всі потаємні бажання та дії людей і зображувати негативні сторони людської натури.

Романтики в своїй творчості намагались віднайти в людині щось демонічне, характерною була думка про двоїстість людської натури. Людина перестає розуміти сама себе, натомість, проявляються неоднозначні думки і аномальні дії. Показовою в цьому плані стає серія портретів художника Т.Жерико (рис.1.1.2).

Ідея неоднозначності і невпевненості людини відслідковується і у символістів. В персонажах художників ніби захована якась таємниця, а образ людини часто розкривається через природні і надприродні форми.

Під кінець 20 століття, відношення художників до людей і портрету сильно змінилось. Сучасні зображення людей різноманітні – від класичних реалістичних портретів до експресіонізму та сюрреалізму. Художники можуть використовувати методи своїх попередників, поєднуючи художні засоби різних майстрів. Головною метою стало враження глядача – чи то показове спрощення фігури, чи гіперреалістичне зображення з підкресленими дефектами. Зараз художник має змогу не обмежувати себе жодними правилами.

1.2. Аналіз образотворчих аналогів творчої роботи

Все життя нас супроводжують картини з зображенням людей. Якщо подивитись і порівняти, скажімо, твори Сандро Боттічеллі і Пабло Пікассо, ми помітимо, що в зображеннях людського тіла виражається світогляд художника і його епохи, соціальні і історично обумовлені особливості сприйняття навколишнього світу.

Усім відома картина Сандро Боттічеллі *«Народження Венери»*: прекрасна антична богиня, хоч і була оголеною, але завжди сприймалась без осуду чи нерозуміння, навіть з боку сучасників художника. Бог західного вітру Зефір в обіймах дружини Хлориди, або ж її грецького аналогу Флори, дме на розкриту раковину з Венерою. Навіть у позі богині можна прослідкувати наскільки великим був вплив творів грецьких майстрів.

Іншою, не менш майстерною і витонченою роботою є *«Весна»*. Боттічеллі зображує всіяну квітами галявину з блідими постатями, що виглядають доволі контрастно на тлі темно-зеленої природи. Можна помітити, наскільки ретельно художник відтворює більше сотні видів квітів (рис.1.1.3).

На картині знову зображена Венера, котра знову є головною фігурою, що доволі очевидно, дивлячись на картину – богиня не тільки стоїть в центрі, а ще й оточена грою світла і контрастів. Проте, найбільш цікавими видаються

Зефір і Хлора. Бог вітру переслідує Хлориду, а та в свою чергу перетворюється в Флору, натомість, ми бачимо перед собою неймовірну метаморфозу. Флора майже не торкається землі, і вся вона оточена квітами.

Не тільки Боттічеллі звертався до образу богині квітів. Багато художників звертались до цього образу, завжди зображуючи її молодою дівчиною, увінчаною квітами. Наприклад, Рембрандт неодноразово використовував цей образ у своїх роботах. «Саскія в образі Флори» — картина на якій зображена дружина художника, жінка увінчана великим капелюхом, декорованим квітами. Згодом Саскія приміряла на себе одяг Флори ще двічі, в так званих «Флора № 2» і «Флора № 3» - «Саскія в аркадському костюмі» та «Саскія з червоною квіткою» (рис.1.1.4).

Дуже часто Флору зображують разом з чоловіком, котрий її переслідує. Відомо безліч картин з назвою «Флора і Зефір», серед них роботи Якопо Амігоні (рис.1.1.5) і Вільяма Бугро (рис.1.1.6).

Образ людини увінчаної рослинами використовується майже у всіх народів, а богиня Флора має безліч аналогів серед божеств і міфічних створінь, ототожнюваних з природою і врожаєм. Сама природа і образи, які її уособлюють, ставали основними декораціями і персонажами найзахоплюючих творів мистецтва: тут і античні божества, і кельтські феї.

Кельтський аналог Флори, Зелена людина, що може бути як жіночим образом, так і чоловічим, і є дохристиянським символом, котрого можна зустріти не тільки в язичницьких курганах, а і у християнських церквах і соборах. Більшість фольклористів впевнені, що образ Флори і її родича Зеленої людини сприймався доволі тепло, адже сама сутність природи символізує відродження і відновлення.

Образи, пов'язані з природою використовувались не тільки у живописі, скульптурі і архітектурі давніх митців. В минулому столітті лісові жителі і боги стали активно використовуватись в літературі. З популяризацією доволі молодого жанру *фентезі*, котрий був натхненний картинами прерафаелітів, стародавніми міфами і середньовічними та вікторіанськими казками,

книжкова ілюстрація набуває особливого розповсюдження. Флора стає праобразом для багатьох чарівних персонажів.

У прикладному мистецтві природні і квіткові мотиви є одними з найпопулярніших. Майстрів вабить широкий вибір образів і різноманітних видів рослин. Дуже часто використовувались богині-берегині, котрі за весь час існування прикладного мистецтва перетворились з примітивних зображень в витвори мистецтва, доволі багаті на рослинні елементи [11, с.4].

Одним із видів прикладного мистецтва є гобелен. Виробництво тканих і нетканих гобеленів помилково вважається ділом легкої промисловості. Взагалі, декоративно-прикладне мистецтво чомусь довго не вважалось повноцінною галуззю мистецтва, дуже часто професія ремісника вважається чимось простим і не творчим. Але якщо подивитись на красиві і яскраві вироби, котрі здатні народитись тільки в умілих руках справжнього митця, можна віднайти для себе безліч цікавих кольорових та композиційних рішень.

Один із найвідоміших українських майстрів гобелену – Михайло Білас. Роботам художника властива неповторна народність. Майстерно виконані гобелени вражають глибиною образів, талановитими кольоровими гаммами і перш за все – надзвичайними українськими мотивами.

Гобелени Біласа, створені за мотивами літературних творів, дивують глибокою передачею характерів персонажів. Гобелен «Лісова пісня» за композицією і мотивами віддалено нагадує «Весну» Боттічеллі. Головна героїня також розташована в центрі, на тлі квітучої природи і танцюючих молодих дівчат. Гра з контрастами світла і тіні, холодних і теплих кольорів, викликають те ж хвилююче враження, що і оригінальна п'єса Лесі Українки.

Ще однією не менш талановитою майстриною є Людмила Гоголь. Головною темою її гобеленів став світ природи. Не можна не закохатись у чарівні квіти, зображені настільки різноманітними і тонкими відтінками, що важко повірити що перед нами композиція з ниток.

1.3. Творча робота над художнім образом, композиційним і колористичним вирішенням

Сучасне декоративно-прикладне мистецтво поєднує красу та доцільність. Предмети у побуті стають не тільки корисними і зручними, а й справжніми витворами мистецтва.

На мою думку, художник, який хоче зобразити красу природи, насамперед, зображує те, що найбільше його надихає. Сюжетом дипломної роботи я обрала образ богині квітів – Флору. Історія богині не може не заворожити, цариця квітів, прикрашена вінками і пишними тканинами, від кожної риси її обличчя віє трояндами. Краса богині надихає на творчість і велику любов до природи.

Я вважаю, що для того щоб зобразити уособлення природи не обов'язково звертатись до академічних галузей мистецтва, а можна сміливо працювати у більш експресивних техніках. Флору зображували безліч художників, тому для натхнення було достатньо прикладів.

Пошуки композиційного рішення, визначення пропорцій, стилізація, відношення розміру богині до фону, знаходження тональних співвідношень – необхідні елементи в роботі над гобеленом.

Після завершення побудови і уточнення деталей, не менш важливим є підбір матеріалів. В техніці нетканого гобелену використовується спеціальна голка, якою протикається мішковина, залишаючи об'ємні ниткові петлі. Для сучасних майстрів гобелену надзвичайно легко втілити свої думки на полотні, адже дуже легко знайти будь-які кольори. Ще одним безперечним плюсом є широкий вибір фактури ниток. Нитки і пряжа можуть бути тонкими і товстими, гладкими і кошлатими, однорідними, триколірними тощо.

Так як Флора є уособленням вічно молоді, сяючої природи, доцільним було вибрати нетканий об'ємний гобелен, щоб за допомогою фактури якнайкраще передати характер образу. За допомогою гри з контрастами,

кольоровими гамами і різноманітністю ниток, образ Флори набуває притаманного для неї виду (Рис.2.1).

Однією з необхідних умов вдалого зображення є вміння вдало підібрати кольорові відношення. Техніка гобелену дозволяє забути про багато правил живопису, але колористика тут відіграє дуже велику роль. Перш за все треба пам'ятати про кольорову єдність. Так як Флора в мене асоціюється з весною і сонячними днями, гама гобелену приглушено тепла.

Робота з даним видом гобелену дозволяє допрацьовувати проект на останніх стадіях, тому працюючи над вишивкою, я мала змогу оцінивши тонові і кольорові відношення, повернутись назад і вдосконалити.

Етапи виконання роботи:

- Деталізований ескіз на папері.
- Перенесення ескізу на полотно.
- Заливка дрібних деталей, зокрема квітів.
- Заливка великих кольорових плям.
- Деталізація та уточнення контурів.
- виправлення технічних похибок, доопрацювання помітних помилок у кольорових плямах.

Особливості техніки нетканого гобелена Для дипломного проекту дана техніка була вибрана не даремно. Образу богині квітучої природи більше підходить об'ємна композиція, ніж станкове полотно. Дана техніка полягає в нанесенні стібків спеціальною голкою. В результаті виходить зображення, у вигляді картини з ворсом.

В якості основи важливо обрати достатньо щільний темний матеріал, в ідеалі – лляне полотно. Якщо тканина недостатньо щільна, нитка може не залишати ворс, але якщо полотно має занадто тісні переплетіння, товста голка може його не проколювати. Занадто світла тканина може просвічуватись, надаючи певну неохайність виробу, хоча це може бути непомітним, якщо ворс якісно вишитий і стібки щільно прилягають один до одного [11, с.15].

Спеціальна голка може механічно задавати розмір ворсу. Це допомагає регулювати розмір петель, що в свою чергу дає змогу виконувати фактурні зображення. Чим більше голок різних діаметрів, тим об'ємніше і ефектніше виглядатиме гобелен.

Нитки для даної техніки можуть бути будь-якими, але при роботі важливо враховувати фактуру використовуваної нитки.

Для роботи я використовувала щільну мішковину, зафіксовану на дерев'яному підрамнику. Рамка перевершувала розмір зображення, адже для зручності важливо щоб дерев'яна основа не стикалась з краєм малюнку (Рис.2.2).

Техніка нетканого гобелену має декілька методів нанесення стібків.

- Контурний, що полягає в прокладанні стібків по контуру окремого колірною елементу, у цьому випадку, сегмент виглядає як спіраль.
- Штриховий метод – розташування стібків одним напрямком, або вгору-вниз, або зліва-направо.

Для дипломного проекту, я вирішила користуватись обома методами. В поєднанні з різнофактурними нитками, різний напрям стібків посилив об'ємність і контрастність гобелену.

При роботі з нетканим гобеленом важливо слідкувати за нитками, щоб уникнути їх заплутання.

Завершуючи роботу, важливо попідкуватись про довговічність виробу. Для того, щоб ворс не розпутувався, потрібно виворітну сторону обробити клеєм ПВА, або спеціальними фіксуєчими засобами. Клей ПВА розводиться з водою, та обережно просочується матеріал. Важливо не дозволити розчину потрапити на лицьову сторону, та при просушенні зберегти гобелен у його формі, розтягнувши і зафіксувавши на рівній поверхні.

Гобелен можна оформлювати як в рамку, так і власноруч, обробивши краї ниткою. Для цього незашиті краї гобелени зверху пришиваються до штапіку, краї ж в свою чергу обшиваються ниткою, за допомогою гачка. Для професійного та охайного вигляду, мішковина повинна бути схована.

Підбирати нитку для обрамлення, слід зважаючи на кольорову гаму зображення. Слід використовувати кольори наявні в творі, але ті, яких було меншість.

Під час роботи над гобеленом, я зіштовхнулась з основними проблемами та похибками, властивими даній техніці.

Часто, ескіз не відповідає подальшому результату. Це пов'язано з непередбачуваністю матеріалів, проте, якщо правильно підібрати відношення елементів і фігур, дана проблема не є помітною. Іноді, це навпаки допомагає зробити композицію динамічнішою.

Механічні похибки, а саме:

- зникнення ворсу у наслідок пошкодження ниток;
- неправильного розташування голки;
- неоднаковий розмір петель;
- просвічування основи;
- петлі одного ряду, натягувались на петлі попереднього, що було помітно при переходах кольорів.

РОЗДІЛ 2. МЕТОДИКА НАВЧАННЯ ЗОБРАЖЕННЮ ЛЮДИНИ УЧНІВ ЗАКЛАДІВ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ

2.1. Мета і зміст навчання зображенню фігури людини на заняттях з образотворчого мистецтва

Сучасна освіта хоч і розвивається, але все ще має певні недоліки. Педагоги все ще удосконалюють свої методи навчання і прагнуть до залучення учнів до своїх занять.

Педагогіка по своїй суті творча і жива, будь-який вчитель має особливий підхід до свого предмету. Кожна дія вчителя має великий вплив на світогляд дітей, саме тому педагог, а тим паче художник не має працювати по шаблону. Методика потребує від педагога творчого підходу до роботи.

В сучасних школах сфера мистецтва хоч і достатньо опрацьована, але все ще має певні проблеми.

Метою образотворчого мистецтва є розвиток особистості учня, формування його внутрішнього світу. На заняттях з малювання школярі отримують змогу навчитись творчо сприймати світ. Учні пізнають світ через художню оцінку, вчиться відчувати красу і гармонію. Також заняття образотворчого мистецтва розвивають творче мислення.

Головними завданнями образотворчого мистецтва є:

1. Виховання в учнях художньо-естетичного ставлення до навколишнього світу, відчуття гармонії та здатності до емоційного сприйняття, потреби до пізнання світу, споглядання і оцінювання.
2. Розвиток художньої уяви, оригінального мислення, зорової пам'яті .
3. Збереження на розвиток творчого потенціалу.
4. Формування універсальних знань про образотворче мистецтво, усвідомлення ролі предмета і самого мистецтва в житті людей, світовій історії. Розвиток розуміння і оцінки видів образотворчого мистецтва.

5. Виховання потреби до творчості, естетичної оцінки, вміння виразити думку за допомогою мови мистецтва, оволодіти основами оригінальної композиції і художніми матеріалами.

Головним компонентом змісту образотворчого мистецтва є власне ставлення до світу, емоційна оцінка оточуючих явищ.

Майже всі діти в дитинстві захоплюються малюванням. Завдання педагога зберегти і розвинути цю любов до творчості, знайти індивідуальний підхід до кожного, хоч і всі учні мають різний рівень підготовки. На уроках малювання діти спостерігають за навколишнім світом, намагаються передати об'ємні предмети. Разом з цим розвивається уява і зорова пам'ять.

Кожна дитина сприймає світ по-різному, тому педагог має змогу навчити школярів переносити свої думки, емоції і переживання на папір.

Мета зображення людини навчальна та виховна.

Зображенню людини в молодших класах присвячено мало часу. Це пов'язано з тим, що ця тема є досить складною для розуміння дитиною. На сайті МОН України зазначено, що знайомство із будовою тіла людини учень починає із першого класу під час вивчення теми «Цілісність форми у скульптурі та архітектурі». Зміст цієї теми полягає в тому, щоб дати дитині елементарне поняття про будову тіла людини (тулуб, голову, ноги, руки). Після її вивчення учень має за допомогою вчителя розрізнати та називати складові людської фігури. Закріплення матеріалу на практиці відбувається у вигляді ліплення із глини персонажа який має людські пропорції. Під час практичних робіт учитель обов'язково допомагає дітям впоратися із матеріалом [9, с.46].

Новим у навчальному матеріалі програми третього класу є ознайомлення (на пропедевтичному рівні) із основними жанрами образотворчого мистецтва: пейзаж, портрет, натюрморт, анімалістичний жанр.

Навчальна мета включає в себе засвоєння початкових знань про будову тіла людини, види зображення і передачу потрібних особливостей на папір.

Відбувається опанування закономірностей анатомічної побудови, або навпаки, стилізації, композиційного вирішення.

Виховна мета вивчення основ зображення людини спрямована на розвиток естетичного та емоційного сприйняття.

В свою чергу зображення людини посідає важливе місце у вихованні в дитині емпатії, чуттєвого сприйняття світу, які є невід'ємною складовою сучасної розвинутої особистості. Вивчення людини сприяє кращому розумінню закономірностей видів та жанрів мистецтва різних періодів, зв'язку історії і мистецтва.

Малюючи обличчя діти досліджують емоції. Цей процес дає їм змогу краще розуміти, який вираз обличчя відповідає тій чи іншій емоції. Те саме можна сказати про фігуру людини, коли через виразний силует, пластику пози можна зрозуміти настрій та стан персонажа. Це надзвичайно важливо для молодших школярів, чия психіка та світосприйняття остаточно не сформувались. Наприклад, зображуючи сумну людину дитина пропускає цю емоцію крізь себе, що розвиває в ній емпатію. Висока вірогідність того, що дитина, яка відчула на собі емоційний досвід зображеного нею персонажа буде з більшим розумінням ставитися до реальних людей. Чим більше дитина пізнає світ, тим яскравіші образи на малюнках, діти малюють те, що дуже їх вразило [9, с.149].

У 5-7 класах учні знайомляться з пропорційними співвідношеннями в побудові фігури людини, з поняттям «канон», законами гармонії і краси давньо-грецьких скульпторів, пошуком ідеальних пропорцій художниками Відродження і сучасності. Вчать передавати пластику фігури в русі, малюючи як з натури, так і за уявленням. Важливим аспектом художньої творчості залишається емоційна характеристика зображуваного персонажу.

Виходячи з цього, можна дійти до висновку, що зміст вивчення зображення фігури людини на заняттях образотворчого мистецтва в загальноосвітній школі полягає в тому, що учні повинні:

знати:

- особливості зображення фігури людини в різні історичні часи;
- основи побудови людського тіла, його основні пропорції;
- види портрету та схематичне зображення емоцій;

вміти:

- зобразити людину, анатомічно правильно, враховуючи всі особливості будови тіла;
- стилізувати фігуру людини в залежності від творчого задуму та техніки виконання;
- створювати художній образ відповідно до заданих особливостей та сюжетів;
- висловлювати власні емоції та спостереження;
- аналізувати результати роботи.

2.2. Методи навчання зображенню фігури людини учнів в закладах загальної середньої освіти

Розкриваючи суть, мету і завдання образотворчого мистецтва, можна зробити висновок, що одним із головних завдань зображення людини на заняттях в загальноосвітніх школах є розвиток творчого мислення і естетичного смаку.

Важливим методом у вивченні основ зображення людини є спостереження. Для здійснення цього методу можна використовувати наочні приклади, такі як презентації з картинами відомих художників, документальні відео. Наочні приклади дають дітям змогу аналізувати відмінність і різноманітність різних епох і течій. Прекрасним варіантом може бути спостереження свого відображення в дзеркалі або сусіда по парті. Це дає можливість дітям звернути увагу на відмінності зовнішності, зміни емоцій та виразів обличчя. Для школярів важливо постійно мати наочність, адже щоб активізувати увагу і пришвидшити початок і процес роботи учень має на що орієнтуватись.

Найважливіше учбове і творче завдання для школярів – навчитись самостійно знаходити мотиви для творчості і передавати настрій а зображенні. Для дитини людина сама по собі виглядає ідеальною, пропорційною. Щоб побачити особливості зовнішності потрібен досвід, якого, на жаль, учень ще не має, тому діти малюючи людей не вдаються до деталей. Вчитель, усвідомлюючи це, має виховати у дітях уміння помічати в людях щось цікаве та характерне [9, с.120].

Під час навчання школярів вчать зображувати людину в різних положеннях, працювати різними матеріалами, правильно komponувати фігуру на аркуші, передавати пропорції. При вивченні пропорцій та визначенні їх у фігурі людини найефективнішим є метод порівняння.

До школи учні приходять вже зі своїми, раніше набутими навичками і розумінням деяких прийомів зображення на аркуші. Роботи молодших

школярів завжди несуть в собі пояснення чогось та часто можуть бути схематичними. Спостережливість і увага до деталей у дітей може бути слабо розвиненою, але вони знають головні ознаки живих істот і намагаються показати це у своїх зображеннях. При малюванні без прикладів, а по пам'яті та з уяви, школярі здатні легко переходити від одного задуму до іншого, змінювати сюжетні лінії та характери. Усе це пов'язано з недостатнім досвідом малювання, мінливою увагою [19, с.251].

Уроки образотворчого мистецтва мають зацікавлювати та викликати емоції, але, захоплюючись, учні часто не можуть зосередитись. Часто молодші школярі не можуть стримати емоції, тому малювання супроводжується сміхом та голосними вигуками. Іноді заняття образотворчого мистецтва сприймаються як гра, під час творчої роботи дитина може забути про те, що це такий же важливий предмет, як і всі інші. Завдання вчителя дуже серйозне і складне – виховати серйозне ставлення до предмету і водночас, зберегти заспокійливий, надихаючий вплив мистецтва. Дуже важливо не порушувати творчу атмосферу в класі, навіть при порушенні дисципліни, адже легко можна перервати хід думок учнів.

Якщо діти захоплені роботою, це відчувається відразу, адже вони впевнені в собі, розкуті. Треба розуміти різницю між провокативними порушеннями дисципліни і вираженням дітьми своїх емоцій. Тому іноді варто дозволити учням показати своє ставлення до теми, жанру, ілюстрацій тощо. Якщо діти дружно обговорюють, сміються та задають багато запитань – можна бути впевненим, що тема їх зацікавила. Подальшою задачею буде збереження цієї зацікавленості, формування усвідомлення розказаного і збереження в духовному світі дитини.

Так як зображення фігури людини важка тема, перш за все, потрібно враховувати вік учнів. Дітям початкових класів бажано не викладати академічні правила, а все ж зупинитись на стилізації та декоративності. Уява молодших школярів надзвичайно багата, тому працюючи зі стилізацією

природніх форм їм не тільки набагато цікавіше працювати, а й можна отримати багато цікавих сюжетних вирішень.

В програмі загальноосвітньої школи перед вчителем стоїть задача розвитку естетичного виховання, вміння використовувати визначені художні засоби.

Сюжетно-тематичне зображення людини

Основною метою занять сюжетно-тематичного малювання є розвиток творчої уяви. Школярі мають змогу зобразити на папері відомі їм образи у новій трактовці, тобто самостійно. Без допомоги вчителя в учнів часто можуть виникнути труднощі у зображенні, пов'язані з невиразністю самих образів, або ж невмінням дітей помічати особливості та характерності. Іноді діти навпаки, бачать і розуміють всі виразні риси образу, але не достатньо володіють засобами художнього зображення.

Основні методи для розвитку навичок у сюжетно-тематичному малюванні:

1. Аналіз художніх і літературних творів, а саме виразних персонажів; аналіз аналогів у образотворчому мистецтві, ілюстрацій.
2. Ілюстрування прийомів зображення з конкретизацією характерних особливостей, педагогічний рисунок.
3. Демонстрація пластики рухів людини за допомогою спрощеного рухливого модуля фігури (паперового або дротяного).

Аналіз літературних творів забезпечує полегшення для дітей творчих пошуків. Методика аналізу змінюється, залежно від віку та досвіду школярів, а також від поставленого вчителем завдання.

Для молодших школярів важливо починати з окремих виразних особливостей, саме тому найпоширенішими завданнями з зображення людини є ілюстрування казок, використання чітко описаних, характерних образів. Вибрані для зображення образи, вчитель має ще більше розкрити, необхідно активізувати розумову діяльність дитини прикладами, репродукціями. Проте, слід пам'ятати про головну мету – розвиток творчої

уяви. Для збереження самостійної роботи, а не змальовування, слід допомогти учням розкрити образ. Дітям потрібно задавати питання, щоб дозволити їм виразити власне ставлення до образу і власне уявлення. Для створення власного зображення, без використання існуючих персонажів, школярів може спонукати ігрове порівняння людини, тварин та предметів, поетичні твори, позбавлені конкретизації зовнішності.

Старші школярі мають більше досвіду з засобами виразності та художніми прийомами, проте для них важливим є поглиблене знайомство з образами. Вчитель малювання має змогу опиратись не тільки на програму образотворчого мистецтва, а й орієнтуватись на деякі виразні літературні твори, котрі вивчаються на уроках літератури. Якщо молодші школярі зосереджені на окремих деталях та конкретних особливостях, старші мають змогу працювати зі складними творами, неоднозначними персонажами та метафоричними зображеннями. Художній образ може сприйматись та відтворюватись по-різному, наприклад в ілюстраціях до повісті Кафки «Перевтілення», головний герой зображується як і перетвореним на комаху, так і людиною з поведками комахи.

Колористичному рішенню зображення фігури людини допомагають вивчення та обговорення репродукцій та ілюстрацій. Для розвитку емоційного сприйняття корисно використання кольорових гам з передачею характерів. Тобто, чим добріший персонаж, тим світліший тощо. Для розвитку гостроти сприйняття можна використовувати ігрові завдання типу: «На яку пору року схожі відомі герої», «Які персонажі творів відповідають теплій, а які холодній гамі».

Якщо для молодших школярів актуальне використання фарб та кольорових графічних засобів, для вираження характерності, то для старших корисніше використання графічних матеріалів. Живописне вирішення може завадити зосередженню над передачею особливостей образу, графіка в свою чергу дозволяє працювати над деталізацією.

При зображенні фігури людини важливо навчити учнів уникати статичності, саме тому краще наголошувати на ролі руху та незвичайних поз, що допомагають збагатити твір. Тут вчителю знову стають у нагоді рухливі моделі фігури людини.

Таким чином, зображення персонажів, існуючих, чи самотійно вигаданих дітьми, доступне та корисне школярам, не залежно від віку. Така образотворча діяльність, окрім розвитку творчих здібностей, допомагає поглибити важливі знання дитини про саму себе, та своє оточення. Емоційна складова, така як відношення учнів до даної теми, має великий моральний вплив.

Знайомство із будовою тіла людини учень починає із першого класу під час вивчення теми «Цілісність форми у скульптурі та архітектурі». Замість спрощення та декоративності, у більшості випадків, акцент робиться на правильному зображенні предметів. Тому, безсумнівно, для дитини молодшого шкільного віку це дуже складні для виконання роботи.

Учні мають малювати спочатку знайомі, доступні предмети, потім складніші. Найважливішим для цієї теми є зацікавлення і використання творчих прийомів, проте це часто нехтується, використанням занадто складних і надмірно «професійних» завдань. Як наслідок, зображення фігури людини в старших класах викликає в учнів страх та відторгнення заданих завдань.

В програмі образотворчого мистецтва детально фігура людини вивчається в 6 та 7 класах, хоча вперше, діти дізнаються про пропорції ще в початковій школі. Так як молодші школярі ще не мають достатніх навичок, помилки у співвідношеннях частин тіла допускаються. Однією з особливостей дітей цього віку у зображенні людської фігури є схильність до спрощення тіла, тому вчитель має нагадувати про те що, наприклад, шия є обов'язковою.

Діти старшого віку вивчають основні правила пропорцій людини :

- В фігурі дорослої людини вміщається 7-8 голів.

- Розмір плечей вміщає дві голови.
- Довжина руки вміщає три голови.
- Кисть руки дорівнює обличчю.
- Лікоть є серединою руки, а коліно – ноги.
- Відстань між простягнутими руками дорівнює зросту людини тощо.

Ця тема є важливою, тому вивчається в 6 класі в розділі портрету та повторюється в 7, перед складною темою «Моделювання одягу».

В практиці викладання образотворчого мистецтва завжди присутня наочність. Для розуміння даної теми самих педагогічних рисунків та репродукцій замало, тому краще використовувати рухомі моделі людського тіла. В бесіді вчитель має спрямовувати дітей на роздуми щодо їх власних рухів та пластики тіла, показуючи на прикладі рухомих моделей або анімацій.

За відсутності дерев'яних моделей, можна власноруч виготовити силуети з картону.

Так як форму та рух фігури людини напряму залежить від скелету, слід навчити дітей починати зображення з каркасної побудови. Для кращого розуміння пластики тіла корисно присвятити окремий урок для вправ з використанням рухомих моделей, адже зобразивши фігуру в декількох позах, набагато легше зрозуміти характер людини в русі.

ВИСНОВКИ

Зображення фігури людини відображає не тільки анатомічні особливості та пропорції, а насамперед сприйняття людиною самої себе. Працюючи над портретом, художник відтворює характерні риси, розкриває в творі притаманні його сучасникам образи. Зображення людини надає як естетичну насолоду, так і змогу оцінити та проаналізувати роль людини в різні періоди.

Проаналізовані і конкретизовані методи навчання зображення людини учнями загальноосвітніх шкіл, а саме: ілюстративний метод, репродуктивний метод, метод спостереження. Зазначені методи допомагають розвинути в школярах художнє бачення, творче мислення і усвідомлення ролі даної теми. Дають змогу підвищити ефективність навчання, викликати в учнів зацікавлення у малюванні.

Було досліджено особливості зображення людини в різні періоди людства. Проведено аналіз залежності зображення від суспільного ладу, світобачення художника.

Здійснено аналіз образотворчих аналогів дипломного проекту.

В процесі підготовки дипломного проекту я проаналізувала педагогічну і мистецтвознавчу літературу з питань історії портретного мистецтва. Власні пошуки і аналіз знайденого матеріалу дали мені змогу встановити, що зображення людини є актуальною, але малодослідженою темою в загальноосвітніх школах.

Було розроблено колористичне і композиційне вирішення панно «Флора», виконаного у техніці нетканого гобелену. Виконання практичної частини дипломного проекту складалось з 3-х етапів: композиційне вирішення і створення ескізу, кольорове вирішення та процес створення гобелену.

Теоретичним значенням дипломного проекту є описання методики навчання зображення людини, конкретизовано головну мету, завдання та

зміст навчальної діяльності учнів. Метою і завданням було розробити та обґрунтувати методику навчання основам зображення людини. Зміст навчання дітей полягає у систематизованому і поетапному вивченні заданої теми, ознайомленні з основами зображення людини і подальшому закріпленні знань у практиці.

Практичним значенням дипломного проекту є розробка рекомендацій щодо впровадження в програму навчальних закладів методики навчання зображення людини, яка може бути використана з метою вдосконалення процесу навчання дітей в загальноосвітніх навчальних закладах, збагачення методичної складової художньо-естетичного виховання молоді. Так як пізнавальний інтерес до навколишнього середовища в учнів достатній, мистецтво має великий потенціал. За допомогою емоційного впливу, естетичне виховання забезпечує свідоме розуміння ролі мистецтва.

Робота над дипломним проектом допомогла пересвідчитись у вічній актуальності і важливій ролі зображення людини, дослідити проблему залучення школярів до образотворчого мистецтва в умовах сучасної освіти. Здійснена робота над вдосконаленням змісту навчання зображенню людини в загальноосвітніх школах. Реалізовано та вдосконалено творчі та педагогічні здібності, проведено аналіз здійснення творчого проекту панно «Флора».

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Аксенов Ю.Г. Цвет и линия . Москва, 1986. 236 с.
2. Алпатов М.В. Искусство. Живопись. Скульптура. Архитектура. Графика. В 3-х статтях-сост. 4-е изд. испр. и доп. Москва : Просвещение, 1989.
3. Андреева В.В, Что такое искусство. Москва : Сов. худ., 1973. 254 с.
4. Аронов В.Р. Художник и предметное творчество : Проблема взаимодействия материальной и художественной культуры ССв. Москва : Советский художник, 1987. 230 с.
5. Асеева Н.Ю. Українське мистецтво і європейські художні центри. Київ : Наукова думка, 1989. 385 с.
6. Битинський М. Українське малярство. Торонто, 1970. 24 с.
7. Вільчинський В.М. Образотворче мистецтво. 1-2 класи. Київ : Рад. шк., 1991. 128 с.
8. Випер Б.Р. Введение в историческое изучение искусства.- 2-е испр. и доп. Москва : Изобраз. искусство, 1985. 120 с.
9. Гандзій П.А. Уроки малювання: Посібник для вчителя. Київ : Рад. школа, 1975. 224 с.
10. Говдя П. І. Українське мистецтво др.пол. XIX – поч. XX ст. Київ: Мистецтво, 1964. 43 с.
11. Гусева А.Г. Нетканый гобелен или вышивка петлей: Культура и традиции, 2007 80 с.
12. Даниленко В.Я. Майбутнє європейського дизайну: Чехія, Польща, Україна. Харків: Колорит, 2007. 197 с.
13. Долгополов И.В. Мастера и шедевры. В 3-х т. Москва : Изобр. искусство, 1987. 325 с.
14. Колос С. Українська тканина. Харків: Червоний шлях № 5—6, 1928. 223 с.

15. Концепція національного художнього виховання дітей, учнівської та студентської молоді в умовах відродження української національної культури : Освіта. 1995, №6 С. 15 – 20.
16. Концепція загальної середньої освіти : Педагогічна газета. 2002. Січень. №1. С. 4 – 7.
17. Кубланов Б.Г. Мистецтво як форма пізнання дійсності. Київ : Мистецтво, 1967. 45 с.
18. Лебедева Н. И. Прядение и ткачество. Восточно-славянский сборник. Москва, 1956. 521 с.
19. Методика навчання мистецтва у початковій школі: Посібник для вчителів /Л.М. Масол, О.В. Гайдамака, Е.В.Белкіна, О.В. Калініченко, І.В. Руденко. Київ: Веста: Видавництво «Ранок», 2006. 256 с.
20. Недошивин Г.А. Теоритические проблемы современного изобразительного искусства. Москва : Сов. художник, 1972. 75 с.
21. Обнорский Н. П. Флора, в мифологии. Энциклопедический словарь Брокгауза и Ефрона : в 86 т. (82 т. и 4 доп.). Санкт-Петербург, 1902. 147 с.
22. Овидий. Фасты. Элегии и малые поэмы : Коммент. и ред. пер. М. Гаспарова и С. Ошерова. Москва : Худож. лит. 1973. 525 с.
23. Пилипенко Д.Г. Малювання з методикою викладання. Київ : НДПІ, 1971. 135 с.
24. Пономарів О. Д., Козовик. І. Я. Словник античної міфології. Київ, 1985. 286 с.
25. Ростовцев Н. Н. Методика преподавания изобразительного искусства в школе. Москва, 2007.
26. Фізер І.В. Колір в інтер'єрі житлових приміщень. Методичні вказівки до вивчення курсу "Кольорознавство".Чернівці: ЧНУ, 2005. 40 с.
27. Шорохов Е.В. Композиция . Москва : Просвещение, 1986.
28. Beth Russell.Traditional Needlepoint Hardcover. 1992. 128 с.

29. Навчальна програма «Образотворче мистецтво». 1–4 клас.

30. URL:

<https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/programy-1-4-klas/9-obrazotvorche-mistecztvo-1-4-klas.doc> (дата звернення: 10.03.2020).

31. Семаго Н. Детский рисунок. Этапы развития и качественная оценка.

URL: <https://psy.1sept.ru/article.php?ID=200303512> (дата звернення: 19.02.2020).

ДОДАТКИ

Додаток А



*Рис. 1.1.1 Тутмес «Погруддя Нефертіті»,
1353—1336 до н. е.*



Рис. 1.1.2 «Серія портретів божевільних» Теодора Жерико



Рис. 1.1.3 Фрагмент картини «Весна» Сандро Боттічеллі, 1482 р.



*Рис. 1.1.4 Рембрандт ван Рейна
«Саскія з червоною
квіткою(Флора)», 1641 р*



*Рис. 1.1.5 Якопо Амїгоні
«Флора і Зефір», 1730 р.*



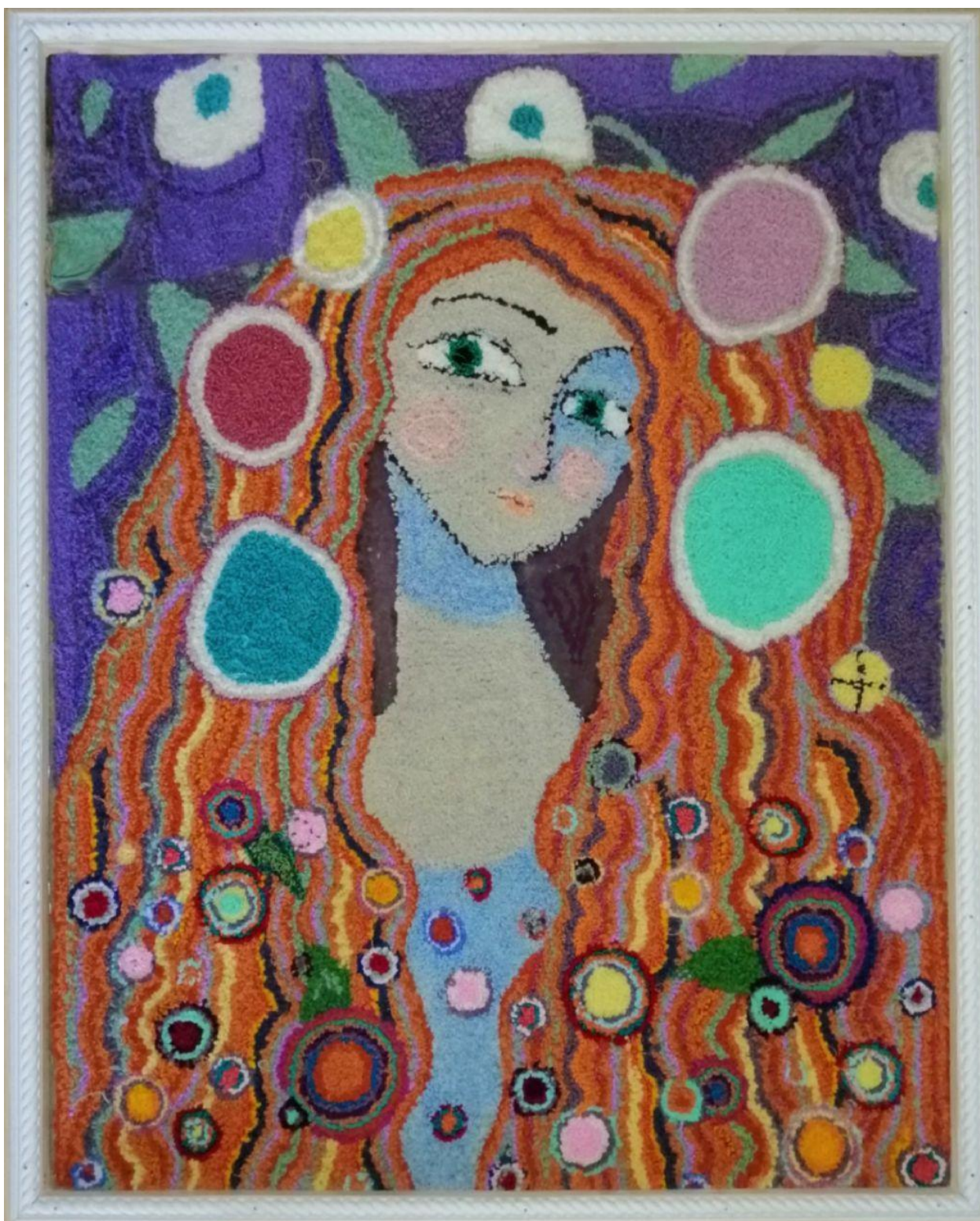
*Рис. 1.1.6 Вільям Бугро
«Флора і Зефір», 1875р.*



Рис. 1.2.1



Рис. 1.2.2



Puc.1.2.3

Додаток В

Інтегрований урок з образотворчого мистецтва 7 клас

Тема: «Зображення людської постаті. Характерний образ літературного героя».

Мета: Навчальна: розширити знання про пропорції людини. Дати поняття про залежність зображення від віку постаті. Розвивальна: зоруву пам'ять, розвивати спостережливість, творчу уяву, образне мислення. Виховна: виховувати любов до оточуючих, вміння бачити прекрасне, розвивати інтерес до портретного мистецтва.

Тип уроку: комбінований.

Методи і засоби: наочність, евристична бесіда, практичне завдання.

Обладнання: дошка з моделями людських фігур, схеми з пропорціями різних частин тіла та цілої людської фігури, репродукції зображень відомих картин з зображенням людей.

Матеріали: гелеві ручки, кольорові олівці, фломастери, цупкий папір.

Основні поняття: ілюстрація, портрет, пропорції, людська фігура.

Очікуваний результат: засвоєння понять «пропорції», «постать», проявлення творчості у роботі учнів.

Хід уроку:

1. **Організаційний момент.** Перевірка готовності учнів та матеріалів (1-2 хв.)
 2. **Актуалізація опорних знань і вмінь учнів** (2 – 4 хв.)
 3. **Повідомлення теми, мети і завдань уроку** (1 – 2 хв.)
 4. **Мотивація навчальної діяльності** (1 – 2 хв.)

Слово вчителя. Дивовижно, наскільки цікавим є тіло людини і як багато його н зображень зустрічається в мистецтві всіх часів, від первісних і до нашого часу. Без сумнівів, людська фігура – невичерпне джерело натхнення і постійний об'єкт інтересу в живописі, скульптурі та фотографії. Людина є не тільки предметом натхнення, а й одним із прикладів гармонії в природі.

Здавна, таку гармонічність називають «золотим перетином», а найпершим

канонем у зображенні людини стало вимірювання пропорцій у Стародавньому Єгипті.

5. Вивчення навчального матеріалу(5-7 хв.).

Пропорції, приємні для сприймання, можна спостерігати у багатьох витворах мистецтва, використання золотого перетину властиве усім художникам. Цей термін заснував Леонардо да Вінчі, саме йому належить відомий малюнок «Вітрувіанська людина». Особливістю даної роботи є ілюстрування настільки ідеальної фігури, що її можна вписати в квадрат і коло. Основні правила пропорції людини:

- В фігурі дорослої людини вміщається 7-8 голів.
- Розмір плечей вміщає дві голови.
- Довжина руки вміщає три голови.
- Кисть руки дорівнює обличчю.
- Лікоть є серединою руки, а коліно – ноги.
- Відстань між простягнутими руками дорівнює зросту людини.

Потрібно пригадати літературний твір, головним героєм в яких є людина.

Демонстрація репродукцій картин з відомими літературними персонажами.

Можна помітити, що чим більш виразні особливості персонажа, тим характерніше він виглядає.

Зараз, користуючись графічними матеріалами, зобразіть улюбленого літературного персонажа, використовуючи схему пропорцій людської постаті.

6. Самостійна робота учнів (25 – 30 хв.)

Під час практичної роботи учні мають змогу переглядати схеми пропорцій.

7. Підведення підсумку уроку (2 – 3 хв.)

Відповіді на запитання, для кращого засвоєння знань.

- Які особливості пропорцій рук до тіла?
- Яке відношення голови до тулуба і ніг?

Рефлексія (1 - 2 хв.)

8. Чи сподобалося вам працювати новою технікою? У чому ви відчули труднощі? Що давалось легко?

9. Домашнє завдання, прибирання робочих місць (1 – 2 хв.)